

FRANZ BOSBACH: Die Kosten des westfälischen Friedenskongresses. Eine strukturgeschichtliche Untersuchung. Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der neueren Geschichte, hrsg.v. Konrad Repgen, Bd.13. Münster, Aschendorff Verlag, 1984. 285 s. DM 98.

I en nu klassisk undersøgelse viste Garrett Mattingly (*Renaissance Diplomacy*. London 1955, Pelican udg. 1965), at det moderne, nationalstatslige diplomatiske faste ambassader var en italiensk renæssancetidsopfindelse, at institutionen stabiliseres med internationaliseringen af de europæiske konfliktmønstre i 1500-tallet, at den i Grotius' tidsalder omgives af folkeretlige regler – og at diplomatiets vækst tidsmæssigt og sagligt hører nært sammen med de stående hæres tilblivelse. Ingen har derimod hidtil hæftet sig nærmere ved diplomatiets sociale mønstre og ved dets omkostninger; Franz Bosbachs undersøgelse – som undertitlen netop karakteriserer som strukturel – er derfor på mange måder et pionérarbejde, men også med visse af pionérarbejdets uundgåelige svagheder.

Dr. Bosbachs bog behandler på grundlag af gesandtskabsafregninger og diplomatisk korrespondance i en lang række europæiske arkiver de talrige delegationers virksomhed og daglige tilværelse under den sejre 'nedtælling til fred' under den westfalske konference 1643–49, såvel de større, europæiske magters – kejsermagtens, Nederlandenes, Frankrigs, Spaniens, Frankrigs, Sveriges og Danmarks – talstærke delegationer som de mangfoldige tyske potentaters direkte og undertiden indirekte repræsentationer. Undersøgelsen fastlægger de strukturelle mønstre for disse forskelligartede gesandtskabers færden og levevilkår, betalingsformer osv. særdeles overbevisende og ofte med vigtige institutionelle, økonomisk-historiske og kulturhistoriske resultater.

Af bogens hovedsynspunkter kan der være grund til at fremhæve et par enkelte. For det første betoner forf. gesandtskabernes relative mådehold; deres levestandard var solid, men ikke overdådig; dernæst, at korrupsion i form af gaver til modparten for at påvirke forhandlingsforløbet endnu spillede en forholdsvis beskedent rolle. Og endelig beregner dr. Bosbach gesandtskabernes samlede omkostninger ved de langvarige forhandlinger i Münster og Osnabrück til ca. 3.2 mill. rigsdaler i alt.

Der vil sikkert ikke være grund til at anfægte det første resultat, selv ikke i det krigs- og depressionshærgede Tyskland. Trods samtidens og eftertidens beklagelser over 1600-tallets ødsle og omkostningskrævende diplomati krævede statsprestigen – og ikke mindst Christian IV.s – et ganske højt mål af pomp, men først og fremmest må man hæfte sig ved, at det samlede europæiske diplomatiske tilstedeværelse tilsyneladende ikke gav anledning til knaphed og prisstigninger i de to westfalske byer, og at omkostningerne ved det europæiske diplomati ikke kan isoleres. Lidt mere skepsis giver 'korrupsionsomkostningerne' – med Jacob von Klaverens definition – anledning til. Det er naturligvis rigtigt, at skalaen var højst elastisk, strakte sig fra hædersbevisninger over gaver til bestiklinger med politiske formål, og at langt den overvejende del gik til de officielle gesandter. At de danske gesandter, rigsråderne Just Høeg og Gregers Krabbe 1643–44 hverken gav eller modtog gaver tilskriver forf. deres funktion af mæglingsdelegation, men allerede dette træk røber vel, at korrupsionsomkostningerne bevidst blev opfattet som en nødvendig og regelmæssig post.

På den anden side kan jo netop korrupsionsomkostningerne være vanskelige at fastslå og lokalisere, ligesom grænserne mellem gaver og bestiklinger kan være

vanskelige at drage, selv når de som her formålsdefineres entydigt. 'Hemmelige konti' optræder i adskillige tilfælde, både det spanske og franske diplomati skaffede sig ved bestiktelser af det underordnede gesandtskabspersonale kendskab til modpartens udspil på forhånd osv. Både det spanske og franske gesandtskab havde betydelige gavekonti – som ikke mindst Johan Oxenstierna og Johan Adler Salvius nød godt af som repræsentanter for Europas nybagte og måske mest problematiske stormagt – men dr. Bosbach påpeger også det karakteristiske ved, at det franske gesandtskab snarest opfattede udeblevne resultater eller omstødelse af allerede opnåede resultater som næsten naturnødvendige udslag af korruption; enhver modgang kunde Mazarins udsendinge kun tolke som udslag af spanske pengemidler.

Korruptionen (også i bredere og mere normale sammenhænge) kunde altså formentlig fortsat være en undersøgelse værd. Mest afgørende for sammenhængen er dog dr. Bosbachs omhyggelige beregning af de samlede omkostninger ved den westfalske kongres. At der er usikkerhedsmomenter forbundet med beregningerne er mindre væsentligt; det afgørende må være sammenligneligheden af beløbets størrelsesorden i tid og rum. Forf. fremhæver dels ved sammenligning med fordelingen af den svenske satisfaktion i overensstemmelse med den tyske rigsmatrikel beløbenes relative ubetydelighed (med undtagelse af Sveriges nyerhvervelse: Bremen), dels at den westfalske fred for første gang og efter et alvorligt og opslidende arbejde skabte et – omend sårbart – europæisk balancesystem, som stort set bestod i sine grundtræk indtil Napoleonskrigene.

Det havde måske været nærliggende også at konfrontere omkostningerne ved freden med alternativet: omkostningerne ved den kontinentale og oversøiske krigsførelse. Sikkert ikke urealistisk regnede Wallenstein 1625 med, at en 'normalhær' på 20.–25.000 mand kostede et par millioner rigsdaler i 'årlig drift', under krigens eskaleringsfase i 1620'erne og begyndelsen af 1630' sikkert langt mere; dertil kommer endelig krigsførelsens sociale konsekvenser, men også den kendsgerning, at de europæiske magter efter krigen stabiliserede de stående hære på et forbavsende højt omkostningsniveau og udenfor befolkningens rækkevidde. De sociale og finansielle konsekvenser af magtstatens vækst kræver altså stadig undersøgelser over en bred front; dr. Bosbach fremhæver selv indledningsvis dette moment, men hans undersøgelse er dog trods alle begyndervanskeligheder blevet et værdifuldt og på mange måder grundlæggende bidrag.

E. Ladewig Petersen

GÖRAN RYSTAD (ed.): *Europe and Scandinavia. Aspects of the Process of Integration in the 17th Century.* Lund Studies in International History 18. Lund, 1983. 330 s.

Et af de store svenske forskningsprojekter er »Sveriges Europæisering i 1600-tallet«, der på initiativ af en gruppe forskere ved Lunds Universitet og under ledelse af professor Göran Rystad i en årrække har arbejdet med at undersøge virkningerne af, at Sverige gennem sin ekspansive udenrigspolitik efter 1600 i en helt anden grad end tidligere kom i snæver kontakt med det europæiske kontinent. Som et led i projektet blev der afholdt en international konference i Örenäs i 1982, og det er de bearbejdede foredrag fra denne konference, der her kort skal omtales.